

Čitava Dalmacija, pa tako i sinjski kraj, puni su dokaza o komunističkim zločinima

POLITIČKI OKVIR I ORGANIZACIJA PARTIJSKIH TIJELA U OBRAČUNU S KATOLIČKIM KLEROM U DALMACIJI (IV.)

► Piše: Tomislav Đonlić

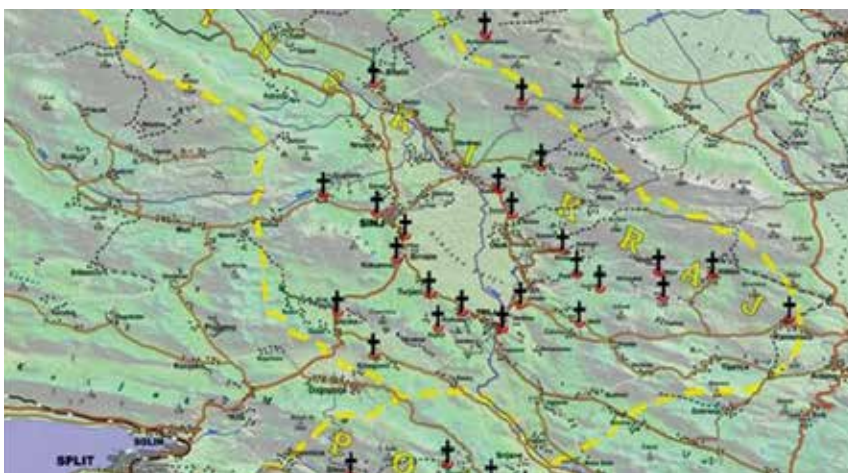
Ovih je dana iz tiska izišla knjiga *Markovića jama, partizanski zločini u Aržanu i Podima 1944.* autora Ivana Kozlice. Ona stručno prikazuje okolnosti i način na koji su ubijena 102 zarobljena hrvatska vojnika nakon bitke kod Aržana u svibnju 1944. Markovića jama je, kao i sve druge jame, njih 1.517, za vrijeme komunizma bila sustavno prikrivana, a zločin zataškan.¹ O njoj se potihom pričalo za vrijeme Hrvatskoga proljeća, ali je zbog represije vrlo brzo svaka rasprava utihnula. Prvi je put otvorena 1990. nakon višestranačkih izbora i tada su se speleolozi spustili u nju te snimili ostatke kostiju. Sustavno istraživanje započelo je 1993. kada je ustrojeno Vijeće za istraživanje grobišta Podi u općini Trilj. Tada su pronađene kosti 102 vojnika te su prebačene u Klinički bolnički

centar Firule u Splitu na odjel patologije gdje su se nalazile osam godina. Zbog nedostatka sredstava nije napravljena DNK analiza, a kosti su zaslugom župnika i župljana župe Dobranje prebačene u spomen-kosturnicu u Dobranje gdje počivaju zajedno s ostalim žrtvama bitke za Aržano.

Što potvrđuju istraživanja Markovića jame?

Sudbina žrtava koje su ubijene u brojnim jamama, na žalost, nepoznata je, a glavni razlog krije se u činjenici da su komunističke vlasti četrdeset pet godina zabranjivale svaki spomen na te žrtve. Sjećanje na njih prepušteno je njihovim obiteljima koje nikada nisu saznale istinu

kako su i gdje stradali njihovi najbliži. Takav je slučaj bio i s Markovića jamom na Podima gdje su pripadnici 10. dalmatinske brigade u nju bacili 102 zarobljena pripadnika hrvatske vojske nakon bitke na Aržanu 27./28. svibnja 1944. Punih četrdeset pet godina krila se istina o tom strašnom zločinu da bi početkom devedesetih, kako rekosmo, jama bila otvorena i započet sustavan rad na njezinu istraživanju.² U tom smislu ovaj slučaj predstavlja jedinstven primjer jer druga stratišta partizanskih zločina u Dalmaciji nisu istražena, a samo na sinjskom području ima ih nekoliko. Prema istraživanjima Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava, koja su obavljena 1992. – 1999., partizanske su žrtve završile na sljedećim mjestima: Sinj, bez oznake mjesta, Husina jama, jama Vrtline, jama Golubinka, Sinj – Bazana, Vrdovo, jama na Bukvi, Kurbegova jama, Budimiri – bez oznake mjesta, Ugljane, jama Nad podom, Lejina jama, Voštane – bez oznake mjesta, Vrlika, jama Medenjača i Otišić, jama Otiška Lugarica. Masovni zločini njemačkih, talijanskih i četničkih snaga u Dalmaciji najvećim su dijelom istraženi dok za partizansko-komunističke zločine ne postoji dovoljno dokumentacije, jer je sustavno uništavana, ali nema ni dovoljno dobre volje. Za neke je to očito još uvijek bolna istina.³

Ovakvo izgleda sinjski kraj »prošaran« mjestima komunističkog zločina

¹ JOSIP JURČEVIĆ, *Prikrivena stratišta i grobišta jugoslavenskih komunističkih zločina*, Dokumentacijsko informacijsko središte, Zagreb, 2012.

² Sustavno istraživanje započela je Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava koja je 1. rujna 1993. donijela rješenje o imenovanju Vijeća za istraživanje grobišta – jame Podi u općini Trilj. Sva daljnja istraživanja vodilo je Vijeće.

Neosporno je da su zločin počinile postrojbe 10. dalmatinske brigade kojom su zapovijedali zapovjednik Ivan Vulin i njegov zamjenik Luka Knezović.⁴ Brigada je imala četiri bataljuna i nalazila se na prostoru Kamešnice i Dinare.⁵ Sva dostupna dokumentacija iz partizansko-komunističkih izvora nastoji prešutjeti taj stravičan zločin dok poneki nastoje krivotvoriti izvorne dokumente kako bi se zločin i dalje prešućivao.⁶ Međutim, iskazi preživjelih svjedoka, od kojih su neki bili pripadnici partizansko-komunističkih postrojbi, a drugi su preživjeli zahvaljujući bijegu iz kolone smrti, a neki i iz same jame, potvrđuju navode da je nakon bitke kod Aržana 27. i 28. svibnja 1944. veća skupina hrvatskih vojnika zarobljena i dovedena do Markovića, da su tu ubijani i bacani u jamu. Glavnom i odgovornom osobom za taj čin svi svjedoci označavaju političkog komesara Matu Bilobrka koji je izdao zapovijed za likvidaciju.⁷ Ta činjenica nimalo ne iznenađuje kada se zna da su politički komesari, zbog političke naravi, često imali i odlučujuću ulogu u brigadama. Upravo je ta činjenica vrlo važna za razumije-

vanje partizanskoga pokreta. Partizanski pokret se, naime, s vremenom intenzivno profilirao kao klasični komunistički boljševički pokret. U njemu je sve više jačala uloga političkih komesara, a najistaknutija mjesta u postrojbama od 1944. zauzimaju oficiri Ozne i Knoja koji su bili dijelovi represivnog aparata. Njihov je zadatak bio obračun s »narodnim neprijateljima«, »slugama okupatora i izdajicama«. Tako je Partija uklanjala sve neistomišljenike u vlastitim, partizanskim redovima (prije-ratne HSS-ovce, radićevce), a još je okrutnije »čistila« među narodom. Stoga i ne iznenađuje da je zapovijed za likvidaciju izdao upravo politički komesar Bilobrka na temelju vlastitih političkih prosudbi i nekih ranijih instrukcija o postupanju s »narodnim neprijateljima«.

Ubijanje nije zločin, zločin je priča o ubijanju!

Nakon zločina na jamu su navedene velike stijene dok je sam pristup njoj bio zabranjen. Iako bez službene zabrane, podrazumijevalo se da je

bilo nepoželjno prilaziti i zadržavati se u njezinoj blizini.⁸ Mnoge obitelji pobijenih hrvatskih vojnika znale su gdje se nalaze kosti njihovih najmilijih, ali nisu smjeli ni dolaziti ni posjećivati mjesto njihova stradanja. Bilo je onih koji su se tome nastojali oduprijeti. Jedan od njih je voštanski župnik don Nediljko Ledić koji je s članovima obitelji predvodio molitve uz jamu te je sagrađio improvizirani kameni oltar. Vrlo je brzo morao prestatati s molitvom na jami jer mu je to tadašnja milicija zabranila. I drugi slučajevi potvrđuju da je jama bila nadzirana i da se svako pojavljivanje u njezinoj blizini dojavljivalo miliciji.⁹ Stoga je očito da su tadašnje komunističke vlasti pod svaku cijenu nastojale spriječiti istinu o tom strašnom zločinu.¹⁰

Ipak, istina pronade put. Tako je i u ovom slučaju otkrivena nakon gotovo pedeset godina. Neki će reći prekasno!? Za istinu nikada nije kasno! Nadamo se da će i druga stratišta na isti način biti istražena, žrtve popisane te na dostojanstven način pokopane. To je minimum koji zaslužuju i standard koji je civilizacija pred nas postavila. ✍

ISPRAVAK

U prošlom broju glasila potkrala se tehnička pogriješka u članku Tomislava Đonlića *Politički okvir i organizacija partijskih tijela u obračunu s katoličkim klerom u Dalmaciji (III.)*. Posljednja rečenica trebala je glasiti ovako: Teško izdržavajući takve pritiske koje su na njega vršile komunističke vlasti, biskup Bonefačić umirovljen je 1954. te se nakon umirovljenja povukao u svoje rodno mjesto Bašku na otoku Krku. ✍

³ Unatoč brojnim pritiscima da se istraživanja komunističkih zločina opstruiraju, Vijeće je ustrajalo i dovelo ovaj posao do kraja.

⁴ LUKA KNEZOVIĆ – IVO ĆURIN, *Deseta dalmatinska udarna brigada*, Općinski odbor saveza boraca NOR-a, Sinj – Split, 1977.

⁵ Politički komesar u brigadi bio je Mate Bilobrka, njegov zamjenik Dušan Šijan dok je čelnik Ozne bio Marin Novaković, a obavještajni časnik Ćiro Sikavica.

⁶ O tome više vidi u IVAN KOZLIKA, *Markovića jama – partizanski zločini u Aržanu i Podima*, Hrvatski centar za ratne žrtve, Zagreb, 2014.

⁷ Mate Bilobrka rođen je 1920. u Splitu. Tijekom rata obnašao je razne dužnosti, nakon njega nastavio je službu u JNA. Karijeru je završio na položaju zapovjednika Teritorijalne obrane SRH u činu general pukovnika. Umro je u Zagrebu 1976., a pokopan u Splitu.

⁸ Više u I. KOZLIKA, *Markovića jama – partizanski zločini u Aržanu i Podima*.

⁹ Isto

¹⁰ U nekim partizanskim dokumentima i izvješćima nakon bitke na Aržanu zarobljene vojnike se nastojalo optužiti da su odgovorni za zlodjela koja su se u potkamešničkim mjestima dogodila dva mjeseca prije kada su sva spaljena, a pučanstvo pobijeno, što nije bila istina jer su taj zločin počinile njemačke postrojbe divizije »Prinz Eugen«.

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»fra Leo Petrović i 65 subrača«, VII., 2 (13),
Široki Brijeg, 2014., srpanj – prosinac, 2014.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14,
88220 Široki Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilu izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada
13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga... (s naznakom za Vicepostulaturu i nakanu):

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:

žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Kriza u svijetu raste, u hrvatskom društvu je opći rasap, ali mi smo i dalje s vama. Ne slušamo prigovore da se trebamo konačno »okaniti kostiju«. Rado bismo to učinili, jer lakše je sjediti u hladovini nego li crnčiti, međutim, tko će nastaviti? Očito malobrojni. Zapravo, stvarna je namjera zaustaviti započeto. E, ne će ići. »Kosti« nam priopćavaju istinu, onu istinu koju su nastojali i nastoje što bolje skriti. Nije to ni po Božjim ni po demokratskim namislima, stoga zahvaljujemo svima koji su kroz proteklo vrijeme zajedno s nama tragali za našima pobijenima, otkrivali njihova posljednja počivališta, način ubijanja, njihovo ime i prezime. Oni više nisu brojke, »društvene štetočine«, sada su ljudi. Trenutna neokomunistička hrvatska vlast ne haje za to. Oni nikada nisu tragali za istinom, oni su nastojali »stvoriti« svoju istinu. Svjestan čovjek nikada im se nije i nikada im se ne će prikloniti. Tražit će ona područja gdje istina stoji na prvom mjestu.

Ovo su misli koje su mi padale na pamet dok smo početkom godine pokapali dvojicu identificiranih ubijenih hercegovačka franjevca. S njima je ubijeno još 26 osoba, najvjerojatnije civila jer DNK analiza svih tijela nije dala potvrđan ishod. Ubili su ih u Ljubuškom, gdje su komunisti imali veliku tamnicu. Na žalost, nisu jedini. Komunisti su revno smicali sve one za koje su posumnjali da bi im mogli biti kakva smetnja u učvršćivanju vlasti. Sudjelovali su u svemu, kako domaći, tako i oni došli sa strane. Kasnije su za sve nagrađeni društvenim povlasti-

cama. Obitelji ubijenih dobiše, pak, progon. Partija nije opraštala. Mogao si se spasiti samo ako si im prišao i postao jednak njima. Na taj se način stvaralo duboko pokvareno društvo, društvo koje nije odisalo ni Božjim ni ljudskim zasadama. »Bilo i ne ponovilo se«, rekao bi puk.

Očito je da nam je stvarati takvo društvo u kojem će komunističke namisli biti odstranjene, društvo u kojem ne će biti totalitarizma bilo koje vrste. Ni divlji i raspojasani kapitalizam nije, naime, ništa bolji od komunizma. Oni su potpuno ista priča. Nama treba društvo u kojemu će se cijeniti mučeništvo, oni koji su pali nevini ili su nevini progonjeni za svoje i naše velike ideale. Primjera oko nas, na žalost, ima bezbroj pa čak i u ove današnje, »suvremene« dane, kako im vole tepati. Zlo nastoji uznemiravati dobrog čovjeka. Jer, ako mučeništvo i mučenici zabljesnu u našoj sredini, što će biti sa zlom? Ukazat će se njegovo pravo lice i nitko više ne će ići za njim. Zbog toga određeni mediji pomno paze da se to ne bi dogodilo. Neprestano proizvode prividnu stvarnost, neprestano nam lažu. Sami smo krivi kad im to dopuštamo.

Hoće li zaista mučeništvo postati ona mudrost koja će nas voditi ili ćemo si dopustiti hod starim, prašnjavim stazama? Naši pobijeni, naš blaženi kardinal Alojzije Stepinac, svi naši mučenici kroz povijest pozivaju nas da se uozbiljimo. Pobjeda je s njima, a ne s umišljenim veličinama.

Mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Glas o znakovima	40
Podsjetnik	20	Pobijeni	42
Povijesne okolnosti	29	Odjek u umjetnosti	47
Povjerenstva	33	Nagradni natječaj	51
Istraživanja	34	Razgovor	54
Glas o mučeništvu	39		